

Skåne
Östergötland
Hallaröd
myt. 1933

1 4190

I.

Trollen i Allarps berg.

Myt. Hallaröd
Bot. 208 Höv
Bar. Jönköping o. L.
föd. 1863 Höv

1
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Trollen i Al-
larpå berg.

^{my}Sägne/omtalar att i Allarp berg i Hallaröds socken har en gång bott troll. En av trollkvinnorna där hade en gång ett barn, som var sjukt och för att få detta botat gick hon en gång till Allarpsgården när de höllo på med mjölkningen och bad om lite osilad mjölk. Hon fick sin begäran uppfylld och barnet blev åter friskt.

Trollkvinnan gick då åter till gården för att tacka och för att visa sin tacksamhet frågade hon om de ej hade något arbete hon i gengäld kunde få utföra. Hon fick då lin att spinna och detta spann hon så fint, att de ej kunde väva det, för trådarna gingo sönder. Då erbjöd hon sig att väva det också och hon återvände med en väv så fin, att man aldrig haft en så fin vävnad där på gården. Då hon frågade hur fint garnet skulle spinnas hade bondhustrun svarat "entöftigt" och det var därför garnet blev så fint

Då hon kom och bad om mjölken frågade hon om hon kunde få så mycket, som gick i ett fingerborg, men när de skulle slå mjölken i gick där en halv spann i fingerborget.

II.

Trollkärningen, som stal bröd och smör från bondgumman.

Det var en gång två trollkärningar som möttes. Då frågade den ena, varför den andras barn voro så friska och kraftiga. "Jo", svarade denna, "det är för jag tager bröd ifrån en bondgumma, som kärnar smör och bakar bröd på söndagsmorgnarna." Härmed menade hon, att hon tagit bröd från en gumma, som var så snål och stygg så pigorna fingo stå och kärna smör på lördagskvällarna och baka bröd på söndagsmorgnarna. Detta fick bondgumman reda på och från den dagen slutade hon upp med detta arbete, och efter den betan fick hon ha sitt smör och bröd ifred. Så länge hon kärnade på lördagskvällen och bakade på söndagsmorgonen var där aldrig någon välsignelse i vare sig smör eller bröd, ty då hade trollkärningen makt att taga det, men sedan hade hon ej makt till detta och välsignelsen återkom.

III.

När trollkvinnorna lånade grissla och eldraka.

Sagan vill även enligt berättarskans utsag förtälja att trollkvinnorna ibland själva bakade bröd och då brukade de gå till Allarp eller Esperöd och låna grissla och bakugnsraka med vilken glödena

Trollgumman
som stal bröd
smör från
bondgumman.

När trollkvinnorna lånade grissla och eldraka.

Skåne
Önå
Halleröd 1933

4190

3

Mycket gammal
Berättelse om en bortbyting
född år 1853

3
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

rakades ut ur bakugnen.

IV.

En historia om en bortbyting.

Det var en gång på en gård, man hade ett barn, som ej ville tri-
vas. Vad man än gjorde vid det, så ville det ej växa eller vara såsom
andra barn och slutligen kom man överens att det var en bortbyting,
som trollen smusslat in, och så tagit deras riktiga barn. Man visste
sig ingen råd med det eller hur man skulle bete sig för att få det
fätta barnet igen. En gång skulle emellertid hustrun på gården baka, och
då tog hon barnet och satte det på grisslan och ~~och~~ ^{skulle} kasta in det i ugnen,
men då kom trollkvinnan farande och högg fast i sitt barn, i det hon
sade: "Så illa har jag aldrig behandlat ditt barn", så tog hon det och
så fick bondkvinnan sitt rätta barn igen till stor glädje för alla i
gården.

V.

En mycket gammal bortbytingshistoria.

På en gård fanns en gång en bortbyting, som ingen kunde få nå-

En historia om
en bortbyting.

En mycket gam-
mal bortby-
tingshistoria.

gon egentlig rätt på. Man visste ej var han var kommen ifrån och man kunde ej få honom att tala.

Så en gång hade man slaktat till jul och efter vanlig sed lagat blodkorv. Denna kom att stå så länge att den möglade. Då husmodern fick se detta tog hon korven för att skrapa det mögliga av. Då bortbytingen fick se detta gav han sig till att skratta alldeles hejdlöst och då han äntligen hade skrattat slut sade han, "Jag har sett skogen huggas ner och växa upp igen, huggas ner och växa upp igen, huggas ner och växa upp igen. Jag har diat ihjäl tre bondhustrur men aldrig har jag sett en luden "pöls"^{a/} När man hörde detta, blev man på det klara med, vad det var för en man hade att göra med..

Denna historia, som berättats av sagesmannens mor, lär var mycket gammal.

VI.

Bäckamannen och bäckhästen.

Vid en s.k. skvaltkvarn i Esperöd, Hallaröds församling där man brukade att mala till husbehov brukade bäckamannen eller bäckhästen hälsa på. Han brukade dels uppträda i skepnad av en häst dels i skep-

Bäckamannen
och bäck-
hästen.

nad av en kalv och dels i skepnad av en gubbe och fick då heta bäckamannen.

Ägaren till kvarnen hette Nils Nilsson. En kväll fick han höra ett förfärligt väsen i kvarnen, och gubben visste inte vad han skulle göra för att köra bort otyget, som han trodde härledde sig från bäcken. Slutligen tog han mod till sig och gick till kvarnen och sköt genom dörren ett skott i mörkret. På morgonen då han kom ned till kvarnen befanns det att han skjutit grannen Jakobs gris i stället för, som han trodde, bäckamannen.

En annan gång hände det att Nils Nilsson hade en ko, som skulle kalva på natten. Då någon behövde vara uppe och se till kon, satte han två pigor till att göra detta. Dessa lade halm i en korg och satte bakom kon, och sedan gingo de bort och satte sig i litet hö, som låg lite ifrån. När de efter en stund gingo bort och såg till kon låg där en kalv i korgen, och i tron att det var kon som kalvat, buro de bort kalven till den kätte, som var avsedd för honom. Då de kommo bort till kätten blossade det till och kalven skrattade ett hemskt skratt. Då förstodo pigorna, att det var bäckamannen, som spelat dem ett spratt.

När bäckahästen uppträdde i slepnad av en kalv.

U. Onis, Halland 1933

4190 Helga Persson
1863 i Halland

6
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

En gång då Nils Nilsson ~~hadde~~ åkt in hö ställde man ett lass i porten medan man var inne och åt. Då Nils Nilsson och hans folk åter kom ut, stod där en grå häst och åt av höet.

När Nils Nilsson fick se detta slog han till honom med sin kryckkäpp i det han sade, "Står du här din drämmel å edor å mitt hö!" Då for hästen iväg i en förfärlig fart och ned i bäcken där vattnet stänkte omkring honom och där försvann han.

En gumma, som hette Kristina, bodde i närheten av kvarnen. ~~Hon~~ Hon trodde alldeles säkert på bäckamannen, och hon hade omtalat, att en gång då hon skulle gå ut genom porten stod bäckamannen där. När hon fick se honom gick hon tillbaka in i stugan och tog sin kniv i kjortelfickan och sedan var hon skyddad, för där var stål i den och då kunde inte bäckamannen göra henne något ont.

Bäckamannen.

VII.

När gamle Jakob sköt mjölkharen.

En gammal man vanligen benämnd Gamla-Jakob, märkte att hans kor blevo mjölkade på betet. Man försökte undersöka saken och då han en

När gamle Jakob sköt mjölkharen.

7 4190

7
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

gång
fick se en mystisk hare, trodde han, att denne var en mjölkhare. "Jaså" tänkte han, "är du av den sorten ska jag väl klara dig!" Han ordnade med så att han fick lite silver av en vigselring och detta lade han i en kula han stöpte och så gick han och passade på det my^stiska djuret och när det kom fyrade han av. Haren gjorde en kullerbytta ^osnurrade runt och blev liggande, men då gubben kom fram, befanns det endast vara några trasor samt ~~några~~ fyra brända trästickor, som använts såsom ben. Han stärktes nu fullt i sin tro ^att varelsen varit en mjölkhare, som ~~myxna~~ på grund av något trolleri blivit i stånd att mjölka korna. ^Man trodde mycket på att sådant kunde existera om där fanns någon, ^m så ville mjölka andras kor.

^Man trodde att en mjölkhare till^overkades på så sätt, att man tog en gammal strup^{ny}sock och satte fyra stickor i denna ^såsom ben, sedan kunde den få rörelseförmåga och kraft att mjölka korna och när detta var gjort gick den så till den, som sänt ut den med mjölken. En såda^m kunde emellertid ej oskadliggöras med vanliga kulor utan där måste vara silver i kulan för den skulle kunna träffa.

-----

*Ouvro ho
Kellerö*

8 4190

VIII.

Skvaltkvarnar i Esperöd.

Förr fanns en slags små vattenkvarnar, som kallades skvaltkvarnar eller "svattor". Dessa kvarnar anlades vid vanliga bäckar, och där en bäck rann fram brukade man vanligen ha en kvarn till varje gård. I Esperöd fanns tre sådan kvarnar i början av de bäck, som längre ned under sitt lopp, kallas Kulebäck och har sin upprinnelse i närheten av Ågerup i N. Rörums församling och utfaller i Rönneån i närheten av Bögerup i Billinge församling.

I dessa kvarnar, som vanligen malde mycket långsamt på grund av ringa vattentillgång, malde man den fodersäd, som användes på den gård kvarnen tillhörde.

IX.

Medel för att skydda fåren mot räven.

Förr i världen var fåraveln mycket mera allmän än nu. Man ej endast hade får på varje ställe utan många sådana överallt. Dessa brukade på somrarna gå och beta i skogmarken. Då marken var inhägnad gingo de lösa. På denna tid var det gott om rävar och dessa anföllo gärna får-

Skriv endast på denna sida!

8

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Skvaltkvarnar
i Esperöd.

Medel för att
skydda fåren
mot räven.

hjordarna. För att skydda fåren mot rävens överfall lade man trätjära och krut i en lapp och band detta om halsen på får och lamm. Detta var för att räven skulle bli rädd då han luktade krutet. Ett annat medel att skrämra räven, var att man band en bjällra om halsen på fåren, för att räven skulle bli skrämnd av pinglandet.

X.

Skräddaren som sade sig kunna göra så att ej räven to^g fåren.

4 berättarskans mors hem hade man gott om får. På denna tid brukade man ha skräddare i gårdarna, som sydde till hela familjen. I N. Rörum fanns en sådan och han, som en del av dessa hantverkare, var troligen en stor spjuver. Då det kom på tal att räven brukade taga får, sade han sig kunna göra så att räven ej tog dem. Gårdens folk ville då att han skulle göra detta knep, och då de skulle släppa ut fåren på betet läto de skräddaren göra detta. Han tog ett och ^{ett och} släppte ut och för varje djur han släppte ut, sade han, "Det ger jag räven!" När han så hade släppt alla, sade han, "Nu tar inte räven något, för han har fått dem!"

4190

10

XI.

När skomakaren beckade stolen.

Även skomakarna gingo omkring i gårdarna och arbetade, ja det fanns t.o.m. på sina ställen särskilda sockenskomakare. Ibland voro dessa riktiga spektakelmakare, som gärna "hitte på hyss"- I merätter-skans morföräldrahem var en gång en skomakare på arbete, som var känd som en skämtare. Under arbetet gjorde han i ordning beck och så lade han ett stycke på en ^{stol}. När en person om en stund satte sig på stolen observerade han ej becket, och då han skulle resa sig var han fastklustrad vid stolen, men då skrattade skomakaren gott för att hans spektakel lyckats.

XII.

Korset vid Allarp.

I närheten av Allarps berg fanns i sagesmannens ungdom ett kors, vilket var satt dit såsom minne ^{av} ~~ett~~ att en person där funnit sin död. Personen, som där hade dött, var en pojke från Allarps skog. Han var borta i skraddarelära och hade ~~en~~ en jul~~af~~ton fått fritt av sin mästare för att gå hem till sina föräldrar. Han hade då gått en

Skriv endast på denna sida!

10
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

När skomakarer
beckade stoler

Korset vid
Allarp.

en genväg och antagligen gått vilse i mörker och snöyra. Det var nämligen svår snöstorm på kvällen. Han hade blivit liggande och blivit översnöad samt frusit ihjäl. På denna plats restes sedan ett kors till minne av händelsen.

.XIII.

Hejderidare.

Hejderidare.

Hejderidare var en slags kronans skogvaktare, som skulle se upp med böndernas skogsavverkning samt ha uppsikt över kronoskogarna. En sådan hejderidare hade en gång i en rapport till höga vederbörande uppgivit, att i Esperöd fanns endast kala ljungbackar medan man i Allarp hade större värde, för där kunde födas ett större antal ollonsven. så antagligen var skogsbeståndet bättre där. Vid denna tid hade bönderna fri avverkning på surskog. I gamla kontraktet på prästlönebostället i ~~Åkå~~ Hallaröd ägde arrendatorn rätt att avverka så mycket surskog han ville.

På Allarps berg finnes f.n. mycket vacker och kraftig bokskog, särskilt på sagesmannens ägor. Allarps berg är egendomligt på så sätt, att där förekommer stenarten basalt. Stora block med raka släta ytor

finnas och överallt på bergets sidor ligger dylika stenar precis som om de voro uppkastade ^{ur/} ~~xx en krater~~ en krater. På en del ställen hänger blocken nästan alldeles lösa, så det ser ut, som de kunde falla ned när som helst. De flesta av lantbrukarna i Allarp har någon liten del av berget, som höjer sig ganska skarpt över den omgivand trakten.

XIV.

De indelta knektarnas anställning.

^{Experi}
I fanns förr ett husartorp, som var gemensamt för hela roten. Huset är numera rivet, med jorden tillhör ^W fotfarande byn såsom allmänning.

På de ~~en~~ bönderna skulle anställa roteknekt voro de mycket noga med att få ordentligt folk. Ofta voro far och son i flera släktled roteknekt, förutsett naturligtvis att den gamle varit omtyckt. På så sätt uppstodo riktiga knektsläkter. Sagesmannen ~~hadde~~ har själv tjänat såsom indelt knekt under åren 1883-1901. De indelta knektarna fingo ej ^{ha} namn, som slutade på -son och de fingo ^{hellre} ej ha lika namn. Var det två, som hade lika icke-sonnamn måste den ene byta.

Sagesmannen omtalar att tre roteknektar, från denna trakt hade

De indelta
knektarnas
anställning.

varit med i tredages^{rs}slaget vid Leipzig. Dessa hette Doft, Dyberg och Sandresk^{sk}. Ännu finns det bland de gamla några kvar, som minns ~~de~~ gamla veteraner som varit med i detta minnesrika och betydelsefulla slag.

Fru Lindberg.

XV.

När spillror av Skånska Lantvärnets återvände hem.

Berätterskan omtalar, att hennes farmor, som var född 1801 och död 1898, kom ihåg när spillrorna av det Skånska Lantvärnets återvände hem. Trots att hon ännu var ett barn, hade hon ~~en~~ tjänst i Hallaröd, och hon kunde ej nog omtala hur utmärklade de stackars människorna voro när de kommo hem. De hade berättat om sin lidanden och umbäranden, och hon mindes särskilt huru hon hade hört berättas om, att de en gång funnit ett stycke skämt kött i en hästkrubba. Trots att det var fullt av mask hade de dock tagit och ätat av det så hungriga hade de varit, att ^{ej} de brytt sig om det, bara de fingo något att äta. Även detta sorgliga kapitel i vår historia har lämnat djupa minnen kvar och ännu finnas de, som kunna omtal^a minnen därifrån.

När spillror
av Skånska
Lantvärnets återvände hem.

Skänne
Omjös lrd
Halleröd o:m
1933

144190 *Alpr. Helga Persson*
Hörs

XVI.

Snapphanegravar.

Ber. J. Lindberg
Fru Lindberg.

*f. 1863; Halla-
v. 8*

14
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Snapphanegra-
var.

På Lilla Säte fälad i Höörs socken lär enligt berätterskans

utsago finnas snapphanegravar. Berätterskan hade under sin skoltid
själv sett dessa gravar, vilka bestod ^{a/} av tre djupa hål or nedgrävda i
jorden och med märken efter skydd omkring.

^{den av/} Enligt bibliotekarie Carlquist utgivna sockenbeskrivningen
över Frosta härad lär snapphanar ha huserat ganska sv^{g/} och märken
efter dem lära finna både i Fogdaröd och den s.k. Svenskingabacken vid
Stenskogen.

XVII.

Byteshandel.

J. Lindberg.

Byteshandel.

Innan man hade odlat så mycket mark i Göingebygderna, brukade
de man köra till slätten med stegar, bräder, pumpar, baljor, kvastar,
täckeskäppar och täckesvidjor, spinnrockar och slöjdalster. Humle var
även en omtyckt bytesvara. För dessa saker bytade man sig till säd på
den mera sädesproducerande slättbygden.

Ibland körde de med oxar ända till Malmö och det säger sig

4190

15

själv att det tog flera dagar med sådana äckor.

Om man körde s.k. "lejeäckor" (körde för betalning) och man t.ex skulle köra iväg med ved, så körde man först till skogen en dag och hämtade denna innan man följande dag gav sig ut på "långäcka!"

15

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
